

Lainsäädäntö

Adoptiolain (22/2012) 85 §:n mukaan adoptioneuvonnan ja kansainvälisen adoptiopalvelun yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

Adoptiolain 86 §:n 1 momentin mukaisesti erityisenä asiantuntija-, lupa- ja valvontaviranomaisena adoptioasioissa toimii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa oleva adoptiolautakunta. Pykälän 2 momentin mukaan adoptiolautakunta toimii myös Haagin sopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettuna keskusviranomaisena sekä lasten adoptiosta Strasbourgissa 27 päivänä marraskuuta 2008 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen (Euroopan neuvoston sopimus) 15 artiklassa tarkoitettuna kansallisena viranomaisena.

Pykälän 3 momentin mukaan adoptiolautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä tarpeellinen määrä muita jäseniä. Viimeksi mainituista jäsenistä kullakin on henkilökohtainen varajäsen. Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvosto määrää lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan sekä jäsenet ja varajäsenet enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Pykälän 6 momentin mukaan lautakunnan kokoonpanosta, jaostoista ja tehtävistä sekä toiminnan muusta järjestämisestä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Adoptiosta annetun valtioneuvoston asetuksen (202/2012, jäljempänä adoptioasetus) 11 §:n 2 momentin mukaan lautakunnan puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana toimii Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston virkamies, jolla tulee olla tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto.

Adoptiolain 86 §:n 5 momentin mukaan lautakunnassa on täysistunto, jonka tehtävänä on seurata kehitystä adoptioasioissa sekä tehdä tarvittaessa aloitteita adoptiota koskeissa kysymyksissä. Muut toimivaltaansa kuuluvat asiat lautakunta käsittelee jakautuneena jaostoihin. Adoptioasetuksen 11 §:n 1 momentin mukaan adoptiolautakunnassa on täysistunto sekä kansainvälisten asioiden jaosto ja adoptiolupajaosto.

Kansainvälisten asioiden jaosto

Adoptioasetuksen 12 §:n 1 momentin mukaan kansainvälisten asioiden jaoston puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Jaostossa on vähintään neljä muuta jäsentä. Yhden jäsenistä tulee edustaa ulkoasiainministeriötä. Jaostossa tulee lisäksi olla edustettuna kansainvälisiin adoptioihin liittyvien oikeudellisten kysymysten, kansainvälisiin adoptioihin liittyvän käytännön toiminnan sekä lastensuojelun asiantuntemus.

Adoptioasetuksen 14 §:ssä on määritelty kansainvälisten asioiden jaoston tehtävät. Nämä tehtävät ovat: 1) tarkoituksenmukaisessa laajuudessa koota ja ylläpitää tietoja adoptiota ja kansainvälistä

Postiosoite
Postadress
Postal Address

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

adoptiopalvelua koskevasta vieraiden valtioiden lainsäädännöstä ja käytännöstä sekä pyynnöstä antaa siitä tietoja viranomaisille ja palvelunantajille; 2) seurata, miten Haagin sopimusta noudatetaan Suomessa ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin sen noudattamiseksi; 3) olla yhteistyössä Haagin sopimuksen osapuolina olevien valtioiden keskusviranomaisten tai keskusviranomaisten tehtäviä hoitavien toimielimien kanssa sopimuksen tavoitteiden toteuttamiseksi ja sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi; 4) olla yhteistyössä lasten adoptiosta Strasbourgissa 27 päivänä marraskuuta 2008 tehdyn eurooppalaisen yleissopimuksen osapuolina olevien valtioiden nimeämien kansallisten viranomaisten kanssa sopimuksessa tarkoitettujen tietojen vaihtamiseksi; 5) myöntää lupa kansainvälisen adoptiopalvelun antamiseen ja peruuttaa myönnetty lupa; 6) myöntää lupa suomalaisen palvelunantajan yhteistyöhön ulkomaisen palvelunantajan kanssa ja peruuttaa myönnetty lupa; 7) valvoa palvelunantajien toimintaa ja niiden yhteistyötä ulkomaisten palvelunantajien kanssa; 8) antaa adoptiolain 78 §:ssä tarkoitetut selvitykset ja 79 §:ssä tarkoitetut lausunnot; 9) antaa Haagin sopimuksen 17 artiklan c kohdassa tarkoitettu hyväksyminen sekä tämän asetuksen 8 §:ssä tarkoitettu todistus tapauksissa, joissa ei ole palvelunantajaa; 10) hoitaa ne Haagin sopimuksen mukaan keskusviranomaiselle kuuluvat tehtävät, joita ei lailla tai valtioneuvoston asetuksella ole annettu muun elimen hoidettaviksi.

Adoptiolupajaosto

Adoptioasetuksen 12 §:n 2 momentin mukaan adoptiolupajaoston puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja. Jaostossa on vähintään neljä muuta jäsentä. Jaostossa tulee olla edustettuna lastensuojelun asiantuntemus, adoptionevannon asiantuntemus, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemus sekä lääketieteellinen asiantuntemus.

Adoptioasetuksen 15 §:n mukaan adoptiolupajaostossa käsitellään adoptioluvan myöntämistä, luvan ehtojen muuttamista, luvan voimassaoloajan pidentämistä ja luvan peruuttamista koskevat asiat. Lisäksi adoptiolupajaostossa käsitellään ilmoitukset muutoksista adoptionhakijan olosuhteissa.

Täysistunto

Adoptioasetuksen 12 §:n 3 momentin mukaan täysistunnon puheenjohtajana toimii lautakunnan puheenjohtaja tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtaja. Täysistuntoon kuuluvat jaostojen jäsenet. Lisäksi täysistuntoon nimetään tarpeellinen määrä adoptiolautakunnan toimialaan liittyviä viranomaisia ja järjestöjä edustavia jäseniä. Täysistuntoon voidaan tarvittaessa määrätä myös muita jäseniä.

Adoptioasetuksen 13 §:n mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto määrää lautakunnalle yhden tai useamman sihteerin sekä muun tarpeellisen henkilöstön. Lautakunnan sihteeriksi määrättävällä tulee olla tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto.

Ehdotettu kokoonpano

Edellä sanotun perusteella esitetään, että valtioneuvosto asettaisi adoptiolautakunnan 1.7.2022–30.6.2027 väliseksi toimikaudeksi seuraavalla kokoonpanolla (henkilökohtaiset varajäsenet suluissa):

Puheenjohtaja:

päällikkö Irene Pärssinen-Hentula (koulutukseltaan VTM)
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Varapuheenjohtaja:

lakimies Arttu Malava (koulutukseltaan OTM)
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Jäsenet:

Kansainvälisten asioiden jaosto

Ulkoasiainministeriön edustaja:
lakimies, tiiminvetäjä Henna Harju, ulkoasiainministeriö
(lakimies Hanna Rantala, ulkoasiainministeriö)

Kansainvälisiin adoptioihin liittyvien oikeudellisten kysymysten asiantuntemusta edustava jäsen:

lainsäädäntöneuvos Outi Kemppainen, oikeusministeriö
(erityisasiantuntija Joanna Grandell, oikeusministeriö)

Kansainvälisiin adoptioihin liittyvän käytännön toiminnan asiantuntemusta edustava jäsen:
toiminnanjohtaja Markus Söderlund, Yhteiset lapsemme ry
(adoptiokuraattori Anja Wikstedt, Yhteiset lapsemme ry)

Lastensuojelun asiantuntemusta edustava jäsen:
projektipäällikkö Johanna Laisaari, Valtioneuvoston kanslia
(johtaja Miia Pitkänen, vaikuttaminen ja yhteiskuntasuhteet, Lastensuojelun keskusliitto)

Muut jäsenet:

ylitarkastaja Eeva-Maria Nieminen, Maahanmuuttovirasto
(ylitarkastaja Leena Turku, Maahanmuuttovirasto)

neuvotteleva virkamies Tiina Muinonen, sosiaali- ja terveysministeriö
(neuvotteleva virkamies Susanna Hoikkala, sosiaali- ja terveysministeriö)

sosiaalityön apulaisprofessori Maija Jäppinen, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta,
sosiaalitieteiden laitos
(väitöskirjatutkija, sosiaalityöntekijä Saana Raittila-Salo, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen
tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos)

Lupajaosto

Lastensuojelun asiantuntemusta edustava jäsen:
sosiaalityöntekijä Päivi Sihvo, Länsi-Uudenmaan sosiaali- ja kriisipäivystys
(sosiaalityön esimies Anna Klingenberg-Peltola, Vantaan kaupunki, Sosiaali- ja terveydenhuollon
toimiala)

Adoptioneuvonnan asiantuntemusta edustava jäsen:
sosiaalityöntekijä Maria Jensen, Helsingin kaupunki
(kehittämispäällikkö, psykologi Kaisa Tervonen-Arnkil, Pelastakaa Lapset ry)

Lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemusta edustava jäsen:
psykologian professori Elina Kontu, Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
(PsT, laill. psykoterapeutti Saara Salo, Helsingin Yliopisto / Pilke-klinikka)

Lääketieteellistä asiantuntemusta edustava jäsen:
lastentautien erikoislääkäri, johtaja Andreas Blanco Sequeiros, sosiaali- ja terveysministeriö
(lääketieteen tohtori, terveyden edistämisen vs. ylilääkäri Paula Häkkänen, Helsingin ja Uudenmaan
sairaanhoidopiiri HUS)

Muut jäsenet:

ylitarkastaja Irja Hemmilä, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
(psykiatrian erikoislääkäri, ylilääkäri Kari Raaska, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto)

Täysistunto

Edellä mainittujen jaostojen jäsenet ovat adoptioasetuksen 12 §:n 3 momentin mukaisesti myös
täysistunnon jäseniä. Heidän lisäksi esitetään täysistuntoon nimettäväksi adoptiolautakunnan
toimialaan liittyvien viranomaisten ja järjestöjen edustajina:

toiminnanjohtaja Jenny Nyman, Adoptioperheet ry
(viestintä- ja järjestösihteeri Lotta Ventelä, Adoptioperheet ry)

Saku Jokisalo, Aikuiset adoptoidut, kotimaan adoptio
(Jaakko Rautavaara, Aikuiset adoptoidut, kotimaan adoptio)

Martha Vuori, Yhteiset lapsemme ry, Aikuiset adoptoidut, kansainvälinen adoptio
(Anu Rohima-Mylläri, Aikuiset adoptoidut, kansainvälinen adoptio)

johtava sosiaalityöntekijä Aulikki Haimi-Kaikkonen, Helsingin kaupunki
(adoptiokoordinaattori Saara Leinonen, Helsingin kaupunki)

adoptiopalvelun päällikkö Salla Hari, Interpedia ry
(toiminnanjohtaja Anja Ojuva, Interpedia ry)

toiminnanjohtaja Piia Savio, Simpukka ry, Monimuotoiset perheet -verkosto
(Sofia Lindqvist, Monimuotoiset perheet -verkosto)

aluetoiminnan johtaja Kristiina Mattinen, Pelastakaa Lapset ry
(kansainvälisen adoptiopalvelun päällikkö Päivi Pietarila, Pelastakaa Lapset ry)

toiminnanjohtaja Juha Jämsä, Sateenkaariperheet ry
(Vilppu Järvinen, Sateenkaariperheet ry)

Sosiaali- ja terveysministeriö on 23.2.2022 pyytänyt Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoa (Valvira) valmistelemaan yhteistyössä adoptiolautakunnan kanssa lautakunnan jäsenten ja heidän henkilökohtaisten varajäsentensä hankkimista sosiaali- ja terveysministeriön jäsenesityksen pohjaksi. Valvira on toimittanut yhdessä adoptiolautakunnan kanssa valmisteleman esityksen jäsenistöstä sosiaali- ja terveysministeriölle 19.5.2022. Hallinnollisen käytännön mukaisesti nykyisiltä jäseniltä on tiedusteltu halukkuutta jatkaa adoptiolautakunnan uudella toimikaudella. Valtaosa nykyisistä jäsenistä ilmoitti halukkuutensa jatkaa ja osa ehdotettavista jäsenistä on uusia (ks. jäljempänä).

Sosiaali- ja terveysministeriö on arvioinut, että Valviran toimittama esitys jäsenistöstä on perusteltu. Sosiaali- ja terveysministeriö esittää henkilöiden määräämistä lautakuntaan Valviran esityksen mukaisena.

Valviran esityksestä puuttui vielä lupajaoston lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntemusta edustava varsinainen ja varajäsen sekä lääketieteellistä asiantuntemusta edustava varsinainen jäsen, joita sosiaali- ja terveysministeriö esittää jäseniksi Valviran esityksen ulkopuolelta. Kaikki ehdotettavat jäsenet ovat antaneet suostumuksensa tehtävässä toimimiseen.

Adoptiolautakunnan puheenjohtajaksi ehdotetun Irene Pärssinen-Hentulan Valviran päällikön virkaan nimittämistä koskevasta päätöksestä on valitettu Helsingin hallinto-oikeuteen, ja vaadittu muun ohella päätöksen täytäntöönpanon kieltämistä. Helsingin hallinto-oikeus on antanut täytäntöönpanon kieltämistä koskevaan vaatimukseen välipäätöksen 15.6.2022. Välipäätöksen mukaan hallinto-oikeus hylkää täytäntöönpanon kieltämistä koskevan vaatimuksen. Hallinto-oikeus antaa päätöksen valitusasiassa myöhemmin. Avoimena olevasta valitusasiasta huolimatta Pärssinen-Hentulaa ehdotetaan adoptiolautakunnan puheenjohtajaksi. Adoptiolautakunnan puheenjohtajan tehtävää hoitaa käytännössä Valvirassa päällikön (aikaisemmin sosiaalineuvoksen) tehtävään valittu henkilö. Pärssinen-Hentula on valittu 13.4.2022 annetulla päätöksellä tähän tehtävään 1.5.2022 alkaen. Koska hän toimii kyseisessä virassa ja hänellä on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, hän täyttää adoptioasetuksen 11 §:n 2 momentin mukaisen vaatimuksen. Pärssinen-Hentula on myös toiminut adoptiolautakunnan puheenjohtajana lautakunnan edellisen toimikauden aikana.

Adoptiolautakunnan varapuheenjohtajaksi ehdotetaan lakimies Arttu Malavaa, joka olisi tehtävässään uusi. Malava on Valviran virkamies, jolla on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto. Malava täyttää täten adoptioasetuksen 11 §:n 2 momentin mukaisen vaatimuksen, ja häntä voidaan pitää tehtävänsä puolesta sopivana varapuheenjohtajan tehtävään.

Adoptiolautakunnan edellisen toimikauden kokoonpanosta lautakunnassa jatkaisivat varsinaisina jäseninä Markus Söderlund, Outi Kemppainen, Johanna Laisaari, Henna Harju, Eeva-Maria Nieminen, Päivi Sihvo, Jenny Nyman, Martha Vuori, Aulikki Haimi-Kaikkonen, Salla Hari, Piia Savio, Kristiina Mattinen, Tiina Muinonen ja Juha Jämsä. Varajäseninä jatkaisivat Anja Wikstedt, Joanna Grandell, Hanna Rantala, Leena Turku, Kaisa Tervonen-Arnkil, Anna Klingenberg-Peltola, Paula Häkkänen, Kari Raaska, Lotta Ventelä, Saara Leinonen, Anja Ojuva, Susanna Hoikkala ja Päivi Pietarila. Uusina jäseninä kokoonpanoon ehdotettaisiin Maija Jäppinen, Maria Jensen, Elina Kontu, Andreas Blanco Sequeiros, Irja Hemmilä ja Saku Jokisalo. Uusina varajäseninä kokoonpanoon ehdotettaisiin Miia Pitkänen, Saana Raittila-Salo, Saara Salo, Jaakko Rautavaara, Anu Rohima-Mylläri, Sofia Lindqvist ja Vilppu Järvinen. Ehdotetut uudet jäsenet ovat koulutuksensa, varsinaisten työtehtäviensä tai muun kokemuksensa puolesta sopivia tehtäviinsä.

Varsinainen jäsen Maija Jäppinen sekä hänen henkilökohtainen varajäsenensä Saana Raittila-Salo edustavat lisäksi uudenlaista osaamista adoptiolautakunnan kansainvälisen jaoston kokoonpanoon. Kansainvälisen jaoston tehtävänä on muun muassa arvioida kansainvälisen adoption yhteistyöedellytyksiä lapsia luovuttavissa maissa, ja tämän arvioinnin on katsottu hyötyvän lastensuojelu- ja adoptiojärjestelmän toimivuuden arviointiin soveltuvasta osaamisesta. Erityisen

tärkeänä on lisätä jaoston valmiuksia tehdä lapsia luovuttavien maiden lastensuojelujärjestelmien arviointia.

Jäppinen on tutkimustyössään perehtynyt kansainvälisen sosiaalityön kysymyksiin, ja ollut muun muassa toimittamassa kirjaa Kansainvälinen sosiaalityö. Hän on koulutukseltaan sosiaalityöntekijä ja työskentelee apulaisprofessorina. Hän on tehnyt lastensuojelujärjestelmien arviointia erityisesti Venäjää koskien, lisäksi hän on tehnyt perheasioihin liittyvää tutkimusta. Jäppinen toimii myös Ihmisoikeusliiton puheenjohtajana. Hänen osaamisensa painottuu lautakunnan toiminnan ja tarpeiden kannalta relevantille alueelle.

Raittila-Salo on tutkimustyössään perehtynyt erityisesti Afrikan maissa toteutettavaan sosiaalityöhön. Myös hän on koulutukseltaan sosiaalityöntekijä ja tällä hetkellä hän työskentelee tohtorikoulutettavana. Myös Raittila-Salon osaaminen painottuu lautakunnan toiminnan ja tarpeiden kannalta relevantille alueelle, sillä hän tutkii ja arvioi sosiaalityötä kansainvälisessä kontekstissa.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain kiintiösäännös

Adoptiolautakunnan ehdotettu kokoonpano ei täytä naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, jäljempänä tasa-arvolaki) mukaista kiintiösäännöstä.

Tasa-arvolain 4 a §:n 1 momentin mukaan valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisistä syistä muuta johdu. Edellä mainittu on otettu huomioon, kun Valvira on sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä ryhtynyt yhteistyössä adoptiolautakunnan kanssa valmistelemaan esitystä lautakunnan kokoonpanoksi. Valvira on nimeämispyyntöjä lähettäessään pyytänyt jokaista tahoa esittämään jokaista jäsen- ja varajäsenpaikkaa kohden mies- ja naisehdokasta.

Tasa-arvovaltuutetun toimisto on todennut, että kiintiösäännöstä koskevasta vaatimuksesta voidaan poiketa erityisestä syystä, joka voi olla esimerkiksi se, että toimitilin käsittelee jotakin kapeaa erityisalaa, jonka asiantuntijat ovat vain joko naisia tai miehiä. Adoptiolautakunta on sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan sellainen asiantuntijalautakunta, jossa tasa-arvolain vaatimuksesta voidaan erityisen syyn nojalla poiketa riittävän asiantuntijuuden turvaamiseksi. Lautakunnassa laajalti tarvittava sosiaali- ja terveysalan asiantuntijuus on tyypillisesti naisvaltaista, ja esimerkiksi lastensuojelun asiantuntijoiden joukossa on enemmän naisia kuin miehiä.

Edellä olevasta johtuen lautakunnan kokoonpanossa ei ole mahdollista toteuttaa tasa-arvolain mukaista vaatimusta siitä, että sekä naisia että miehiä kumpiakin olisi edustettuna 40 prosenttia kokoonpanosta.